

El tord és un “ocell de la família dels muscicàpids, d’uns 23 centímetres de llargada, dors bru, pit i ventre ocracis amb taques en forma de punta de sageta (*Turdus philomelos*)” (DIEC). El mot (s. XIV; ross. *Barrere* 1745: 58) deriva del llat. TŪRDUS i coneix diverses var. fonètiques (*torc* 3, per l’equivalència fonètica $[-t] = [-k]$; *tor[p]* 44, 104, 113, per substitució de l’oclusiva; *tordo* 190, per contacte amb l’arag.), morfològiques (*torda* i *torta* 40, 114, *f.* a partir del *m.* *tord*, *tor[t]*; *torlla* 87, 89, 93, per encreuament amb *merla* [veg. mapa 1048]; der. *tordenxa*, amb les var. *tortenxa* 186, *tordanxa* 162, coincident amb l’andalús i parlars de Conca, potser originat per mossarabisme [DECat], *tordera*, amb el suf. *-era* [$< -ARIA$], com *busquera*, *cadernera*, *mosquera*, etc.) i sintagmàtiques (*tord espigolaire* 5, que espigola, que menja el que ha quedat després de la collita general, *tord gris* 88, pel color); el ross. *torja* 1 (pron. $t[u]rja$) pot ser una var. de *torda*. Del tord es distingeix el tord blanc i el tord negre 71, 72, el negre i el roig 186; de la torlla, la del papo bllanco i la del pico amarillo 87; de la tordenxa, la roja i parda 187.

L’alg. *esmurti* 85 (pron. $[azmult'i]$) és un manlleu al sard $i[tʃ]murtidu$, format sobre *murta*, perquè als tords els agraden les baies de murta; per tant, caldria corregir *esmortí*, del diccionari de Sanna, per *esmurti*.

Al costat de *tord* apareix *griva* com a segona resposta, que correspon a una altra espècie, probablement el *Turdus viscivorus* (var. *grivot* 10); els inf. sovint la distingeixen del tord (“més grossa que el tord” 5, 146, “més grossa que la merla” 41, el tord “té la carn millona” que la griva 13; la tordera és “més petita que la griva” 90); també hi ha la *griva collarada* 149, pron. *collerà*, nom recollit generalment pels ornitòlegs (Delta de l’Ebre, Empordà, Osona, la Selva, Banyoles, Balears). Però la confusió és fàcil especialment per “les taques fosques” (Maluquer, 1973: 165) o per la “coloració semblant a la del tord comú” (Aymerich *et al.*, 1991: 232-233).

Quant a l’ètim i procedència de *griva*, s’han fet diverses interpretacions: 1) el DECat opina que prové del fr. *grive* (s. XIII), *f.* del fr. ant. *griu* ‘grec’ ($< GRAECUS$), “denominació creada per caçadors amb el sentit d’ocell que ve d’enllà de la mar, al·ludint al fet que la griva és l’únic moixó túrdid que emigra durant l’hivern”, i potser transmesa al cat. a través de l’oc.; “no és estrany aquest manlleu, tractant-se d’un ocell considerable, i objecte de caça pels falconers de barons i grans senyors, terreny en el qual França tingué sempre el màxim de prestigi europeu” (DECat); segons el DHLF, la motivació seria “parce qu’on pensait que la grive [...] hivernait en Grèce”; 2) en un sentit parcialment invers, Sainéan (DHLF) pensa que el fr. *grive* derivaria de CRIBRUM ‘garbell’, a través del cat. *griva*, a partir de la comparació de ‘animal tacat’ amb els ‘forats d’un garbell’; s’hi oposa la doc., més antiga en fr. que en cat.; 3) Meyer-Lübke (REW), seguit per Moll (DCVB), ho relaciona amb el der. de CRIBRUM per la forma de volar comparable a les oscil·lacions d’un garbell.

La proposta de l’origen francès té al seu favor l’atestació del mot ja al s. XIII, així com la presència del refrany fr. “fautes de grives, on mange des merles”, sembla que copiat pel cat. “a falta de grives, bones són merles” (DCVB). Tanmateix, la hipòtesi cat. cobra valor si considerem el notable arrelament del mot en cat., a partir de *griva* ‘garbell’, i, per tant, índici del caràcter de mot propi, a més de l’extensió metafòrica de *grívia* (mall. *grivi*) a l’espècie marina *Labrus viridis* per comparació de les seves taques platejades amb les de l’ocell (primera doc. 1809, Delaroche, cf. Duran, 2010, II: 77-78).

Des d’un punt de vista geolingüístic, *tord* és mot pràcticament pancatalà (amb var. puntuals com *torda*, *tordenxa*), convivint amb *griva*.

Són mots normatius *tord* i *griva*, com a espècies diferents, des del DG_I, 1932.